

II.

BÁTHORI ISTVÁN LENGYEL KIRÁLY

LEVELEI 1576—85.

A GYULAFEHÉRVÁRI LEVÉLTÁRBAN LEVŐ EREDETIK SZERINT

RÖZLI

Dr. ÖTVÖS ÁGOSTON LT.

I.

*István király Kendi Sándorhoz*¹⁾.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae etc. Dominus et Princeps Transsilvaniae. Egregie nobis sincere dilecte. Salutem et gratiam nostram regiam. Azmint ott Erdélyben, azonképen most is azon itéletben vagyunk, hogy az Kegyelmed ide be való jövése nem lött volna haszontalan; sőt ez nemzettel való ismeretség, mely nagy szeretetet mutat az mi nemzetünkhez, kétség nélkül igen használna az dolognak promoveálására. Ugy annyira állhattak még ekkoráig az mienkkel, hogy csak egy szablyát sem vontak ki köztök. Bizony ez dolog ez állapotban lévén, jó volna erről gondolkodnatok, miképen az két országot egyessé tehetnők az töröknek offensája nélkül. Mert most volna ám az út az megmaradásnak ²⁾ hami oly módot találhatnátok benne assatok, és fő embereteket ide, kik által ezt az dolgot az generális gyűlésben, mely rövid idő mulván *Varsavában* (*Varsó*) leszen, elindíthatnók. Ha kedig semmi módja nincsen, azt is jól meglássátok. Mi azt kívánnánk, hogy az szeginy Hazának ennekutánna is oly gyámola lenne, ki alatt megmaradhatna. Isten tartsa meg Kegyelmedet. Datum in Arce nostra *Cracoviensi* 6-a May 1576.

Stephanus Rex m. p.

Külczim : Egregio Alexandro Kendi de Lóna, Consiliario Nostro etc. nobis sincere dilecto.

¹⁾ Egészen a király kezével.

²⁾ A kipontozott helyek az eredetiben ki vannak szakadva.

II.

István király Báthori Kristóf fejedelemhez.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae etc. Princeps Transsilvaniae. Illustrissime Princeps Domine Frater Nobis carissime atque honorande. Salutem atque fraterni amoris mutuum incrementum. *Apafi István* talált meg minket könyörgésével, az Örményes még ott benn létében meghagyott volt kkal, hogy ha kárt tenne neki, contentál ötet. Kegyelmed lássa, ha kára vagyon, contentálja valahonnan te Kegyelmednek tetszik. Tartsa . . . Isten Kegyelmedet jó egészségben. Datum in Arce nostra regia *Vilnensi* 28-a Junii Ao Dni 1579, Regni vero nostri Quinto.

Frater

Stephanus Rex m. p.

Külczim : Illustrissimo Principi Domino *Christophoro Báthori* de Somlyó, Vojvodae Transsilv. et Siculorum Comiti etc. Fratri nobis carissimo atque honorando.

III.

Ugyanő ugyanahoz.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae etc. Princeps Transylvaniae. Illustris. Princeps etc. Proficiscente e Regno et dominiis nostris in Transsilvaniam nobili *Thoma Lielienski* Polono, eo animo, ut a servitiis Illustritatis Vestrae esse possit, petitionibus amicorum illius, quos in Aula nostra habet, adducte eum Illustr. Vestrae commendamus; postulantes, ut eum Illustr. Vestra in numerum servitorum suorum adsciscat, et pro ratione meritorum, favore et gratia sua prosequi velit. Rem gratam nobis Illustr. Vestra faciet. Quam bene valere cupimus. Datum in Castris nostris ad *Gedanum*, die 8-a mensis July Anno Dni 1576.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mindenütt mint fölebb.

VI.

István király Magochy Gáspárhoz¹⁾.

Mit kívánjon éntülem az én hazámnak és atyámfiainak szerelme, sőt az Isten, az ki engem ez állapotra emelt, szüntelen elmémben forгатom. Tartozom Istennek hálaadással, hazámnak pedig és azoknak, kiket Isten is kezembe bízott, oltalommal, gondviseléssel és segítséggel. Mi lehetne pedig Isten előtt üdvösségesb avagy ez világ szerént híresb, nemesb mint az, ki hazáját veszendő állapotjából felemelhetné avagy csak megsegíthetné. Ennek (?) az Isten jól látja szívemet, minden munka, fáradság, sőt az halál is idesnek látszanék, hogy én az én hazámnak ilyen utolsó szükségében segíthetnék. Mikoron pedig erről gyakorta és valóban gondolkodnám, felette nagy nehézséget látok ebben az én itt való állapotomhoz képest, úgy hogy ha jó fundamentummal nem cselekednénk, magamnak hiábanvaló munkát és gonosz hírnevet, az hazának pedig hirtelen való veszedelmet vonnánk. Magyarország eleitől fogva az két avagy inkább három felé húzás-vonás miatt veszett. Az német és magyar veszett össze, osztán az török végezte el az játékot. El kell azért azt távoztatnunk, ha megmaradást, jó hírnevet akarunk keresni avagy Istennek kedves dolgot cselekedni. De az bölcs Isten az, az ki ez világnak tengelyét, az ő elvégezett akaratja szerint forгатja, és az ő rendelésit semmi emberi incselkedés avagy hatalmasság meg nem változtathatja. Ő pedig az szerint igazgatja és adja az occasiót és az eszközt, az mint alkalmas az ő akaratjának elvégzésére. Sőt közbeszéd: Occasio facit furem. Innét vagy on az, hogy nem megyen véghez és soha jól nem esik az, mit az ember módadatás nélkül, csak tulajdon indulatjából kezd; mert az világnak folyását senki másra nem fordíthatja, hanem csak az miben Isten rendelte. Nincs azért hová folyamodnunk, hanem csak

¹⁾ Híven az egykorú *másolat* szerint. A minden tekintetben nevezetes levél hihetőleg 1578-ban kelt, miután István király a benne „esztendőre“ megkezdendő orosz hadjáratot 1579-ben indította meg.

az kegyelmes Istenhez, hogy ű adjon occasiót, adjon módot énnekem, kiben én az én hazámnak javára és megmaradására méltán indultattassam. Bizony halálommal is kész volnék megpecsételnem az én hazámhoz való szerelmemet. Jóllehet penig az Isten kezében sok hatalom, mód, occasio vagyon, de én, az én rövid értelmem szerint és ez mostani világnak állapotja szerint, két dolgot látok, méltó és indító okot. *Először*: hogy ha Isten könyörülne rajtunk, és ez mostani császártokat, királytokat, kit én igen beteges embernek értek, ez világból kivenné, ottan megszabadulnátok, és minden zenebona nélkül szabad választástok lenne, és az világ sem rágolmazna sem tütöket, sem azt, az ki oltalma alá venne. Vajha, Uram, Maximilianussal megéritek vala, és egyszersmind két koronás királyt ne csináltok vala, most azt nem kellene várnatok. De az magyar bár soha ne vessen az Istenre, ki mindenkor jelen volt volna neki, csak ű magok ne keresték volna az elveszett útat. Másodikat azt látom, hogy ha az török császártul megkérhetnök, hogy ez második nyomorúlt földet ne üldözné, sőt oltalma alá venné, határt mutatna. De ehhez is, igaz, most nem látom módunkat, noha átalyában császárnál nem indítottuk, miérthogy egyebek, az kikkel közlöttük, nem bízattanak, ez okáért: hogy császárnak Persiára nagy gondja vagyon, és két felől nem akar háborúban lenni. Más oka miért nem indítottam, ez: hogy az muszka igen megháboríta, és most is készüléshben vagyon, kire esztendőre nyárra, az Istennek segítségével velem lévén, reája megyek, és az mire Isten vezérel, azt mivelem. Sőt az itt való népet is tekintvén, esmérvén, hogy hátok megett ellenségek lévén az muszka, nem indulnának más dologhoz; abban penig valami jó vég lévén, mindenhez alkalmatosságom lenne. — Im azért én ugyan meggyóntam te Kegyelmednek az én lelkiismeretemnek titkait, kiből Kegyelmed megítélheti, hogy most mindjárást semmi jó módunk, sem egyfelől, sem másfelől ehhez nincsen. Istentül kell várnunk és könyörögnünk, hogy az ű szőlőit, melyet ennyi pogányság által helyeztetett és két kezével plántált, végsőképen elpusztítani ne szenvedje. Amen.

Az békességet énvelem német császár sok számtalan emberek által kísérgette, ugyan csak köz Rendek által is, de

főképen Pápa által, Saxoniai, Brandenburgi és Pomeráni hercegek által; de miérthogy soha énnekem fejembe nem fért, mint lehetne az az magyar nemzet nyomorúsága nélkül, nem míveltem, ezután sem míveltem. Noha azt is, Slézia és Csehország közt legyen az békesség: de én arra azt mondtam, hogy eféle tettetett és képmutató békéllés, fél részint való békesség haszontalan és állandó sem lehetne. Ha békességnek kell lenni: nem vagyok idegen azféle békességtől, az melybe nem csak Sléziának, Csehországnak, Lengyelországnak, hanem az teljes kereszténységnek, az többi között az nyomorult Magyarországnak javát és előmenetét ismerjük.

Ez dolgot nem tartók illetlennek, ha Kegyelmed csak azzal közli, az kivel illik és az kinél megáll. De ha kiterjed és előbb megértik amoda, hogynem mint az dolog megindul, felette nagy akadályt szerezne az dologban. Ez üdő közben hogy ha az német, vagy közönséggel vagy egyenként, te Kegyelmeteket megháborítaná és haddal nyúlna hozzátok, minden tehetséggel és oltalommal akarok lenni. Mindazáltal okot most semmit nem kell adni, sőt üdözni és dissimulálni, magát pedig őrizni etc.

V.

István király Báthori Kristóf fejedelemhez.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae etc. Transsilvaniae Princeps. Illustrissime Princeps, Frater etc. *Rácz Péter*, ki *Churkát* (?) *Péterrel* jött volt be, Minekünk úgy szolgált az mostani szükségünkben, hogy ugyan bizvást commendáljuk Kegyelmednek, mert ugyan sok közül is csak olyannak kell válni az vitézlő rend közül. Az gyűjtásban ő volt egyik fő, ki mind addig ott forgolódott, míg a láng felment; mely nem csak neki, ott forgolódván, de még azoknak is, kik sánczból távol reá néztek, nehéznek tetszett szemeiknek. Ugyanakkor sebek, taglások, verések estek rajta. Minekünk könyörge, hogy az ő jámbor szolgálatjának tekintetéért, *septelibéli* (sebestéli) részt neki engednök; de minthogy Minekünk úgy jut eszünkbe, hogy az *váradí háznak* részei ott volnának, ki nélkül az ház sem lehet, Mi azt az Kegyelmed itéletire és jó akaratjára hagy-

tuk. Kérjük Kegyelmedet, hogy vagy ott Erdélyben vagy Magyarországon valahol, valami jószágot szakaszson neki, együk örökös szolgánkká, mert ez mindenkor, valahol az szükség kívánja, meg nem vonsza az szolgálattul magát. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben. Datum in Arce nostra regia *Polocensi*, 15-a Septembris 1579, Regni vero nostri *Quarto*.

Frater

Stephanus Rex m. p.

VI.

Ugyanő ugyanahoz.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae etc. Princeps Transsilvaniae. Illustrissime Princeps Frater etc. *Pribék János*, ki itt ez mostani szolgálatunkban jámborúl forgolódott és nagy emberséget is mivelt, talált meg minket könyörgésével nemű nemű dolgairól és bizonyos szükségéről, melyeket Kegyelmed ez bekötött supplicatióból megérthet. Mi ötet Kegyelmedre halasztottuk és az Kegyelmed ítéletére. Azért commendáljuk ez jámbor vitéz embert Kegyelmednek, kinek is hogy az ő irdeme szerint, legyen minden segítséggel Kegyelmed neki. Tartsa meg Isten Kegyelmedet. Datum in Arce nostra regia *Polocensi*, 14-a Septembris, Ao 1579, Regni vero nostri *Quarto*.

Frater

Stephanus Rex m. p.

VII.

Ugyanő ugyanahoz.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae etc. Transsilvaniae Princeps. Illustrissime Princeps Domine Frater etc. Ez iffiu legény, *Sügerdi István* haza úgy kéredzik, hogy az mi szolgálatunkra rövid nap múlván megjönne; lakása pedig Enyeden vagyon. Könyörge minekünk, hogy az mi szolgálatunkban lévén, az ő háza, kiben *Szász Anna*, *Philep Balásné*, az ő anyja, laknék, minden szolgálattól, adófizetéstől lenne szabad. Kérjük azért Kegyelmedet, hogy az ő házat tartsa szabad-

ságban Kegyelmed; netalán oly szolgáló ember válik ez iffú legényből, ki szolgálhat minekünk. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben. Datum in Arce nostra regia *Polocensi* die 14-a Septembris Ao Dni 1579, Regni vero nostri *Quarto*.

Frater

Stephanus Rex m. p.

VIII.

Ugyanő ugyanahoz.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae etc. Princeps Transsilvaniae. Illustrissime Princeps, Domine Frater Nobis Carissime atque honorande. Salutem et fraterni amoris mutuum incrementum. *Boldisár Mihály*, Tusnádi, könyörgött minekünk, hogy ötet az *Veres Drabantok* közibe számláltatnók. Mivel penig hogy régtől fogva minket szolgált, és mostan főképen az mi szükségünkben, ötet Kegyelmedre halasztottuk, hogy írassa az *Veres Drabantok* közibe. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben. Datum in Arce nostra Regia *Vilnensi*, 13-a Octobris, Anno Dni 1579, Regni vero nostri *Quarto*.

Frater

Stephanus Rex m. p.

Külczim: Illustrissimo Principi Domino *Christophoro Báthori* de *Somlyó* Vajvodae Transsil. etc.

IX.

Ugyanő ugyanahoz.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae etc. et Princeps Transsilv. etc. Illustrissime Princeps etc. *Székel Antal* és *Székel Balás*, kik egynéhány esztendőktől fogva itt a mi udvarunkban szolgáltanak, könyörögnek minekünk, hogy *Mihály Deák* kezéből vennők ki és számláltatnók az *Veres Drabantok* közibe. Mivelhogy pedig ezek itt úgy forgottak, és ezután is szolgálhatnak, hogy méltók az mi kegyelmességünkre: kérjük Kegyelmedet, hogy Kegyelmed találjon oly módot benne, hogy ezek számláltassanak az *Veres Drabantok* köziben; ha egyébképen nem lehet, adjon más jobbágyokat érettek Kegyelmed

Mihály Deáknak. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben. Datum in Arce nostra Regia *Vilnensi*, die 15-a mensis Octobris, Anno Domini 1579, Regni vero nostri Anno *Quarto*.

Frater

Stephanus Rex m. p.

X.

Ugyanő ugyanahoz.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae etc. nec non Transsilvaniae Princeps. Illustrissime Princeps etc. Mikoron *Békés Gáspár* Erdélyre jött volt, *Dósa Mihály*, *Alárd Ferencz* szolgálja lévén, az feltámadásnak okáért elbujdosott volt; kinek az mi kevés jószágocskája volt, *Balogh Ferencznek* adtuk volt. Azután az mi szolgálatunkra jött, és az előbbi vétkét az ostromkor halálával is hűségesen szolgálván eltörölte. Értjük, hogy szegénynek mind anyja, felesége és gyermekei azoltától fogva nyomorognak. Könyörgettek minekünk érettek, hogy az eldonált jószágocskát, másonnét *Balogh Ferenczet* megelégtvén, visszaadnók nekik, kiből az árvák ennek halálának valami vigasztalását vehetnék. Kérjük azért Kegyelmedet, legyen azon, hogy *Balogh Ferencz* másonnét contentáltassék, és az árváknak főképen az udvarházat adattassa meg Kegyelmed, ne kényszeritessenek bujdosásban élni. Kit mi Kegyelmedtől igen jó neven veszünk. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben. Datum in Arce nostra Regia *Grodnensi*, die 2-a Mensis Novembris Ao Dni 1579, Regni vero nostri *Quarto*.

(*A király saját kezével.*)

„Ugyan igen kérem Kegyelmedet, ne hadja Kegyelmed az szegény árvákat; legyen ez consolatiójok és contentálások ennek halálával való szolgálatjáért.

Frater

Stephanus Rex m. p.

XI.

Ugyanő ugyanahoz.

Stephanus Dei Gratia etc. et Transsilv. Princeps. Illustrissime Princeps etc. Könyörge Minekünk az mi drabantunk *Nehéz András*, hogy valami öröksége volt volna ott Fejérvá-

rott, az melylyel az atyafiai, halálát hallván, megosztottak volt, hogy az felől neki igazságot szolgáltatnánk. Kegyelmedet azért kérjük, hogy Kegyelmed adjon neki oly parancsolatot, hogy mindjárt neki igazságot tegyenek, és az mi örökség ötet illette, minden okvetetlen neki kezéhez eresztessék. Isten tartsa meg Kegyelmedet jó egészségben sok időig. Datum ex Arce nostra *Varsaviensi*, die 28-a mensis Novembris, Anno Dni 1579, Regni vero nostri *Quarto*.

Frater

Stephanus Rex m. p.

Jegyzés : Az egész levél Báthori Istvánnak keze írása.

XII.

Ugyanő ugyanahoz.

Stephanus Dei Gratia etc. et Transylvaniae Princeps. Illustrissime Princeps Domine Frater nobis carissime et honorande. Salutem et fraterni amoris mutuum incrementum.

Féjérdi Bertha mitőlünk kikéredzék egy kevés ideig háza népének meglátogatásáért; kinek mi az ü jámbor hűség szolgálatjáért valami kevés jószágot is adánk, ki ha Kegyelmedet megtalálja, legyen Kegyelmednél commendatus; mert az egész had láttára egynehányszor az gyújtásra ment, holott sebek is estek rajta, és valami vitéz emberhez illett, abban semmit hátra nem hagyott. Ezután is minden hűséggel igyekezik minekünk szolgálni. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben. Datum in Arce nostra regia *Varsaviensi*, 11-a die Decembris, Ao Dni 1579, Regni vero nostri *Quarto*.

(A király saját kezével).

„Az drabant hadnagyok közt senki ennél gyorsabb nem volt az szerencsekésértéshez, úgy, hogy valamikor csak tíz legény ment is, ő volt az egyik. Tudom, hogy ezután is halálát nem szánja értünk : quo nemo majorem charitatem habet.

Stephanus Rex m. p.

Külczim : Illustrissimo Domino Christophoro Báthori de Somlyó, Vojvodae Transsilv. et Siculor. Comiti etc. Fratri nobis carissimo et honorando.

XIII.

Ugyanö ugyanahoz.

Illustrissime Domine, Frater nobis observande. Salutis ac servicionum commendationem. *Sibrik György* soha ezelőtt nem jelentette akaratját, hogy nevönk alatt kívánna örekesképen megmaradni, sőt inkább untalan vágyódott tőlünk oda fel hazájába, mondván: hogy onnat el nem szakadhat. Mostan jelenti akaratját, hogy ha valami oly jószágocskával látogatnók meg, nem szakadna el tőlünk, itt végezné el alattunk az ő ítleit. Látván azért ott az mi hazánkban (Erdélyben) az emberséges vitéz embernek szűk voltát, és azoknak az kik vadnak, naponként fogatkozását halál és betegeskedés miatt: méltónak ítélem, hogy Kegyelmednek commendálnám. Miérthogy látom, hogy minden erkelcset, emberséget szereti Isten, és immár én utánam látott és forgódott oly dolgokban, hogy a hul leszen, tud szolgálni: azért im bemegyem Kegdhez. Énnekem tetszik, hogy ha módja leszen és valami méltatlan dolgot nem kíván, jó megmarasztani; mert nem az szökség viszi reá hogy itt maradjon, hanem az jó akarat. Azért én az Kegyelmed jó akaratjára és ítéletire hagyom az mit ebben akar cselekedni. Tartsa meg Isten Kegyelmedet. *Varsaviában* költ 18-a Decembr. 1579.

Amaz bolond *Kún Gergelnek* és *Cierepwithnének* (?), *Sarkadi Farkasnak* szép jószágok vagyon, ha vakalna valamelik, eféle vitéz embereket kellene Kegyelmednek vele telepéteni, mert nem mindettig ilyen békeség leszen.

Frater

Stephanus Rex m. p.

A levél egészen a király kezével van írva. V. ö. a hasonmást.

XIV.

Ugyanö ugyanahoz.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Massoviae, Samogitiae, Livoniaeque etc. Dominus, nec non Transsilvaniae Princeps. Illustrissime

Princeps Domine Frater nobis carissime atque honorande. Salutem et fraterni amoris mutuum incrementum. Mivelhogy az mi barbélyunknak az atyafia, kivel egy volt *Chianádi Tamás Deák*, Thordai, itt holt meg, könyöreg mi nekünk, hogy Kegyelmednek íránk marhájának és az ő atyafia házának bepecsételtesse felől, míg vagy ő maga kimehetne, vagy bizonyos emberét kibocsáthatná. Kérjük azért Kegyelmedet, hogy egy inassal bocsássa Thordára, ki előtt valami marhája az ő megholt atyafiának maradott, az thordaiak váras pecsétjével bepecsételjék. Tartsa meg Isten Kegdet jó egészségben. Datum in arce nostra Regia *Varsaviensi*, 30-a die mensis Januarii, Ao Dni 1580, Regni vero nostri *Quarto*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim : Illustriss. Principi Domino *Christophoro Báthori* de Somlyó, Vaivodae Transsilv. et Siculor. Comiti etc. Fratri nobis carissimo et honorando.

A levél külső lapján, Báthori Kristóf kezével : *Thamás deák Thorday*.

XV.

Responsum Suae Regiae Maiestatis ad Magnum Ducem Moscorum.

A *Stephano* Dei Gratia Rege Poloniae, Magno Duce Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Samogitiae, Masoviae, Livoniae, Principe Transsilvaniae etc. Magno Duci *Joanni Basily* totius Russiae, Vlodomiriae, Moscoviae, Novogardiae, Casani, Astracani, Domino Plescoviae, Tueriae, Juhoriae, Permae, Viaciae, Bolgariae etc. Misisti ad nos binas litteras, quas nobis reddidit Internuntius tuus, *Eleasar Ivanovicus Blagovius*. Earum alteris nobiscum egisti, ut bono Reipublicae Christianae, inundae mutuae amicitiae caussa, ad componendam pacem animum applicaremus, ejusque rei gratia, magnos nostros Oratores ad te ablegaremus. Cum autem te non lateat, non ita pridem tuos consiliarios cum nostris senatoribus per litteras de ea re consilia communicasse, quod senatores nostri nobis renuntiarunt ac petierunt, ut ad amicitiam tecum instituendam pro salute

Christianae Reipublicae essemus propensi. Quare nos, tamquam Princeps Christianus, cum nunquam sanguinem christianum ulla de caussa sitierimus, quin imo cum omnibus principibus christianis amice vivere cupientes, pacem et benevolentiam cum omnibus vicinis nostris conciliaverimus: Simili modo tecum quoque eandem benevolentiam inire volentes, ejus rei gratia oratores nostros ad te amandaveramus. Tu vero quemadmodum oratores nostros, inusitata et plane a mutua benevolentia aliena ratione expeditivisti, ita etiam tui oratores ad nos missi nihil ex bono constituerunt. Ob quae tua facta jam nobis neutiquam convenit oratores nostros ad te mittere: nihilominus tamen, petentibus a nobis senatoribus nostris de litteris publicae fidei pro tuis oratoribus, ex sententia et consilio eorundem, eas litteras *Leoni Stromonchovio*, tuorum senatorum homini, ad nostros senatores misso, dari concessimus. Earum litterarum praesidio, si tibi est animus, oratores tuos, bonae compositionis caussa, ad nos mittere facias, ut illi primo quoque tempore ad nos veniant.

Quod ad alteras litteras attinet, quibus petis Palatinos, Duces et Nobiles tuos, qui per Dei gratiam et felicem exercituum nostrorum victoriam in nostras manus pervenerunt, commutatione aut pretio dimitti: tuo ipsius hoc judicio reliquimus, num hoc rerum statu captivos dimitti conveniat? Fecimus tamen quod Principem Christianum decet, ut eos christiano more haberi juberemus, ita, ut nullam calomitatem sentiant, nec quidquam illis desit. Datum *Grodnae* 17-a die Martii 1580, Regni vero nostri Anno *Quarto*.

Az eredeti fogalmazat szerint.

A levél küllapján ismeretlen kéztől ez áll: „*Litterae aeterni silentii, rogo, consecrandae.*“

XVII.

III. Amurath zultán István királyhoz.

Dicsőséggel és fényességgel tündöklő *Báthori István király*, az nagy szívű Jézus után valóknak Tekintetes Fejedelme, a Nazarénus familiájoknak és kösséginek minden dolgok és gondjok böles vezérlőjének, az essőnek kedves felhője,

tisztességnek és fényességnek gyönyörűséges kútfeje, ki az böcsületes Lengyelország boldogságának és dicsőségének ura vagy és természet szerént való fejedelme és örököse, kinek mindnyájan alázatosan könyörögnek, — minden te cselekedetnek boldog öregbülését és szerencsés végét kívánja, az mi köztünk és örökké való barátságinkhoz és köztünk való szent frigyhez illendő kívánságokat és dicséretöket ajánlván.

Mind ezeket nagy tisztességgel elvégezvén, barátságosan jelentjük, hogy az mi méltóságos és igazsággal rakva való Portánkhoz, mely mind az egész világ fejedelmének oltalma, a te Felséged Oratora Nagyságos *Drekoiouski János Tamás* jött, és Felségednek barátságos levelét megadta, és Felségednek az mi méltóságos Portánkhoz szerelmét és tulajdonképen való barátságát tökéletes akarattal megjelentette. Költ az mi városunkban Konstanczinápolyban, az Szentséges Mahomed profétának 989 esztendőben (1580) Decembernek 15-d. napján.

Az eredeti fordítmány szerint.

XVIII.

Anna királyné Báthori Kristóf fejedelemhez.

A n n a Dei Gratia Regina Poloniae, Magna Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc. et T. Princeps (így). Illustris Princeps, Domine Affinis Noster charissime. Redditae sunt nobis proxime ab Legatis Illustr. Vestrae litterae Illustrissimae quondam Conjugis Illustr. Vestrae, quantum quidem ex serie litterarum ipsarum et sermone legatorum ipsorum intelligere potuimus, nam litterae nullius nomen in subscriptione praeferebant. Primum igitur domesticum luctum hunc¹⁾ Illustr. Vestrae dolemus, quem ipsum ut Illustr. Vestra (ferat) fortiter, si quid opus est, hortamur. Deinde quoniam ipsius nomine redditae sunt etiam nobis quaedam munuscula ab Legatis Illustr. Vestrae, de his quoque Illustrati Vestrae, quando ipsi quae misit non possumus, agimus gratias. Si quid est, eritve, in quo ipsive Illustr. Vestrae,

¹⁾ Bocskay Erzsébetnek, a fejedelem nejének elhúnytat.

alicuive ex familia Illustritatis Vestrae, benevolentiam, gratiamque nostram declarare poterimus, nullam in eo occasionem temere praetermitteremus. Bene valere Illustr. Vestram cupimus. Datum *Varsaviae*, die 20-a Mensis Martii Anno Dni 1581.

Anna Regina Poloniae m. p.

Külczimzet : Illustri Principi Domino *Christophoro Báthori* de *Somlyó*, Palatino Transylvaniae, Affini nostro charissimo.

XIX.

István király az erdélyi kormányzósághoz.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae etc. Princeps Transsilvaniae. Magnifici Fideles nobis syncere dilecti. Salutem et gratiam nostram Regiam. *Forró János* talált meg minket, és Kis-Galambfalván kér valami jószágot tőlünk; melyet miérthogy nem tudjuk micsoda jószág legyen, Kegyelme-
tektől várunk informatiót róla. Ha oly, hogy valami háznak fogyasztása nélkül eladhatjuk, nem tartjuk meg tőle, miérthogy most is jól szolgált, iffiú legény is, hisszük hogy ezután sem vonszá meg magát az szolgálattul. Tartsa meg Isten Kegyelmeteket. Datum ex Castris nostris ad urbem *Plescoviam* 29-a Augusti, Anno 1581, Regni vero nostri *Sexto*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim : Magnificis Paesidibus Regni Transylvaniae etc.

XX.

István király Iffiu János korm. tanácsoshoz.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae etc. Magnifice Fidelis nobis syncere dilecte. Salutem et gratiam nostram Regiam. Szeretettel vöttük az te Kegyelmed levelét, kiből örömet értjük az mi atyánkfiának¹⁾ egészségét Kegyelmetekkel egyetemben.

¹⁾ Báthori Zsigmondnak.

kedves nekünk is az zászló meghozása. Az mi nehézség pedig a török új kívánságában vagyon, arra való feleletünket megérti Keglméd az mi közönséges levelünkből. Az Keglméd jámbor szolgálatjának nálunk, miképen azelőtt, azonképen ezután is mindenkor tekinteti leszen. Tartsa meg Isten Keglmédet. Datum in Masovia in Castris nostris ad urbem *Plescoviam*, die 16-a Octobr. Ao. Dni. 1581, Regni vero nostri *Sexto*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim : Magnifico *Joanni Iffiu* Consiliario nostro etc.

XXI.

István király az erdélyi kormányzóság tanácsosaihoz.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae etc. Princeps Transsilvaniae. Magnifici Fideles nobis sincere dilecti. Salutem et gratiam nostram Regiam. Ezen tizenöt legény, Becz Pálné jobbágyi, mi udvarunkbeli gyalogink, szüntelen való könyörgésekkel találtak meg minket, hogy egynéhány időtől fogva jámbor szolgálatjokat és vérek hullásokat, kit külömb-külob hadainkban szenvedtenek, megtekintvén, őket Becz Pálnétul megszabadítanók, hogy jövőendőben is itt benn megmaradván, az mi szolgálatunkra alkalmatosbak lehetnének. Mi annak okáért meggondolván, hogy ezek immár az szolgálatban gyakor helyeken való forgódásokat, ennekutána is mind itt, mind kedig ott kin az országnak szolgálhatnak : akarnók ha valami módot találhatnánk megszabadulásokban ; főképen ha oly jószág volna ott közel, kit az tizenöt házért Becz Pálnénak adhatnánk. Lássza azért Kegltekek, ha oly módon hozzá férkezhetnénk, kiből nekünk is kárunk ne esnék. Ebben pedig az dologban mi volna az Kegltekek tetszése, írja meg mi nekünk. Datum in Arce nostra regia *Vilnensi*, 8-a die mensis Januarii Ao Dni 1582, Regni vero nostri *Sexto*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim : Magnificis cunctis Consiliariis Regni nostri Transsylv. etc. Fidelibus nostris sincere dilectis.

XXII.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Jakezy Boldisárné talált meg minket levele által, és minthogy ez esztendőbeli dézmáját megengedtük vala, jelenti, hogy míg a választ tőlünk kivitték, addig elosztották volt a dézmát. Azért könyörög hogy azért mást deputálnánk neki; kiről informáljon Kegltek minket. Tartsa meg Isten Kglteket. Datum in Arce nostra regia *Vilnensi* die 24-a Januar. Anno Dni 1582, Regni vero nostri *Sexto*.

(A király saját kezével:) „Avagy szakasszon az . . . jószágában Kegltek neki. Kér azon is, hogy oltalmunkba vennök: azért mi törvéntelen háborgatók ellen az ő oltalmát Keglmetekre bíztuk.“

Stephanus Rex m. p.

Külczim: Magnificis Regni Transsilv. Senatoribus, Consiliariis nostris etc. Fidelibus nostris syncere dilectis.

XXIII.

Ugyan ő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Az minemű dologbul minket az erdélyi celleristek¹⁾ megtaláltak, az bekötött supplicatióból Keglmetek megérti. Mely dolognak menjen végire személyválogatás nélkül Kegltek ha úgy legyen: kárával-e, és mennyivel az Tárháznak. És informáljon minket Kegltek róla. Tartsa meg Isten Kglteket. Datum in Arce nostra Regia *Vilnensi*, 13-a Februar. Ao Dni 1582, Regni vero nostri *Septimo*.

(István király saját kezével):

„Ez dolog innet bizonyíttatik meg, ha ti Kegltek conferálja az cellerek ideibéli jövedelmét az mostani mód szerint

¹⁾ Adószedők, pénztárnokok.

való jövedelemmel; az miben az Tárháznak hasznát látjuk, ebben nem kell senkinek kedveznünk, miérthogy sok az szükség és fogyatkozás.“

Stephanus Rex m. p.

Külczim: Magnificis cunctis Consiliariis Regni nostri Transsilvaniae etc. sincere et fidelibus nobis dilectis (így).

XXIV.

Ugyan ő azokhoz.

Stephanus Rex Poloniae etc. Magnifici etc. Salutem etc. Szabó Mihály, mi Száz-gyalogunknak hadnagya, könyörgött minekünk, hogy ötet valami kevés jószágocskával meglátogatnók. Ki mivel hogy mi nekünk az elmúlt hadainkban, úgy mint vitéz ember, vére hullásával szolgált, méltónak itéljük azért ötet az mi kegyelmességünkre. Hadjuk azért Keglteknek, hogy valahol intézzen három ház jobbágyat nekie, ahol valami házunknak fogyatkozásával nem következni Kegltek itélnéje; kiről mikor Kegltektől információnk leszen, adhassunk levelet nekie róla. Tartsa meg etc. Datum in Arce nostra *Rigensi* 24-a martii Anno Dni 1582, Regni vero nostri *Sexto*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim: Magnificis Consiliariis Regni nostri Transsilvaniae, Fidelibus nostris sincere dilectis.

XXV.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Salamon Péternek jámbor szolgálatját megtekintvén, és hogy ezután is, vagy itt benn vagy ott kinn kell szolgálatja: száz forintot rendeltünk házához. Hadjuk azért Kegyelmeteknek, hogy bizonyos helyen az száz forintot deputálja meg neki esztendőnkint. Továbbá ide bejöttekor adósodott volt meg Daczó Györgynek kilenczven forinttal: Kegyelmetek az hámoron adassa meg vagy pénzül vagy annyi érő vassal.

Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra *Rigensi* 29-a Martii Anno 1582, Regni nostri *Sexto*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint fölebb.

XXVI.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lythvaniae, Russiae, Prussiae, Massoviae, Samogitiae, Livoniaeque etc. Dominus nec non Transsilvaniae Princeps. Magnifici Fideles nobis sincere dilecti, salutem et gratiam nostram Regiam. Az minemü contractust theot (tett) Gyarmathi Gergely deák ez ő feleségével mester előtt, azt mi hozzánk beküldvén, könyörgött, hogy arra consensust adatnánk; de miérthogy nekünk tetszik, hogy res sit mali exempli, ki ha in abusum jüne, az Fiscusnak felette igen derogálna: Kegltrekre remittáltuk, hogy az dolgot valóban meglássátok, és minket informáljon Kegltek. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra Regia *Nepolomicensi* 3-a die Mensis Februarii, Anno Dni 1583, Regni vero nostri *Septimo*.

Stephanus Rex m. p,

Külczim mint fölebb.

XXVII.

Ugyanő azokhoz.

Stephánus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Könyörög minekünk Chanádi Demeter deák, az ő régi hiv szolgálataját kegyelmesen hogy megtekintenők, és ott benn Erdélyben valami jószágocskával látogatnók meg; kinek könyörgésére kellene valami jót vele cselekednünk, ha módunk volna benne, mert ennyi ideig való szolgálatajának jutalmát is érdemlené. Azért legyen azon Kegyelmetek, hogy prima occasione provideáljon neki is Kegltek; hogy pedig azt csendesben várhassa, ha kívánja, fizetését öregbítse meg Kegltek, hogy

az szolgálatra lehessen öneki is nagyobb kedve és alkalmaztossága. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra regia *Nepolomicensi* 3-a Februar Ao 1583, Regni vero nostri *Septimo*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint fölebb.

XXVIII.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Bölönyi Péter, Sólyom Pál, Sidó Gáspár és Bölönyi Máté, pe lyániak, kik az elmúlt esztendőkbeli hadainkban nekünk jámborul szolgáltak, jelentik : hogy mi az ő jámbor szolgálatjokat megtekintvén, oly annuentiát adtunk volt nekik, hogy az földes urok Apor István és András jobbágyságából szabadosok lennének személyekben, örökségeket elhagyván és az *Veres Drabantokkal* együtt az országnak szolgálnának ; mindazáltal az földesurak az mi tőlünk nekik adott levelet elvötték tőlök és szabadságban nem tartanák. Ki felől az mi atyánkfiát is az erdélyi vajdát megtalálták volt az Supplicánsok, parancsolt is volt Perneszi Istvánnak, hogy megoltalmazza őket : de még igen szidogatta. Hadjuk azért Keglteknek, hogy az dolgot megértvén, ha úgy vagyon az mint nekünk mondják, tehát az földesurokkal adassa meg leveleket, és találjon módot benne, hogy az mi szolgálatunkon maradhassanak meg személyekben. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra Regia *Nepolomicensi* 30-a Martii Ao Dni 1583, Regni vero nostri *Septimo*.

Stephanus Rex m. p.

Ez után sajátkezüleg ezt írja István király :

„Ugy értjük, hogy Sidó Gáspár megholt, és egy fia, Sidó Ferencz, maradott. Azért ha elegendő leszen az szolgálatra, tehát tartsa meg Kegltek az drabantságban.“

Külczim a szokott mód szerint.

XXIX.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc.
Kopáchi Ferencz könyörgött nekünk, hogy az ő ekkoráig való szolgálatját megtekintvén, valamely jószág nélkül ne hagynók, mert az szegény megholt atyámfia is adott volna nekie éltében felőle jó reménységet. Miérthogy pedig, azmint egyebektől is megértettük, az szolgálattól meg nem vonsa magát, hanem valamit reá bíznak, abban az ő tehetsége szerint eljár, méltónak ítéltük az mi kegyelmességünkre. Hadjuk azért Keglteknék, hogy ha esik avagy irül (ürül) oly jószág, kit az ő állapotjához képest neki adhatnánk, tehát neki conferálja Kegltek, az mi atyámfia neve alatt. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra regia *Cracoviensi* 29-a Mensis Aprilis 1583, Regni vero nostri *Septimo*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XXX.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc.
Adja értenünk Chaki (Csáki) Dénes, hogy udvarnál létében való szolgálatjában nem kicsiny adósságban hozta volna magát; könyörög hogy ezer forinttal segítnők abban. Azért ez mostani szükségben ha egyszersmind nem lehet is, de időjártában, egyszer is másszor is az ezer forintot aprónkint adassa meg Kegltek neki (*intra revolutionem anni*). A király jegyzése). Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra *Cracoviensi*, 3-a die Juny Ao Dni 1583, Regni vero nostri *Octavo*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint fölebb.

XXXI.

Ugyonö azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Bolta János fiai : Miklós és Gáspár leltének meg minket, és adják érteniünk, hogy az ő eleik, Bolta István és Bolta Fruzina, Székely Mártonné, vetettek volt zálogban Magyar-Gáldon egy udvarházat három házzal és egy malommal egyetemben, ilyen conditióval : hogy az Bolták nemzetségi és maradéki azon summa pénzen, kiben zálogba vagy, mindenkor megválthassák ; de ők akkor igen kicsidek lévén, meg nem válthatták. Ez idő alatt idegen kézhez jutott az jószág, és az kötés szerint ki nem vehetik kezeiből. Hadjuk Kegyelmeteknek : hogy ha Bolta Miklós és Gáspár reá hívja azokat, kiknél jószágok vagy, Kegyelmetek tétessen törvényt nekiek. Tartsa meg Isten Kegyelmeteket. Datum in Arce nostra Regia *Craccoviensi* die 23-a Juny Anno Domini 1583, Regni vero nostri Anno *Octavo*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint fölebb.

XXXII.

Ugyan ö azokhoz.

Stephanus etc. Magnifici etc. Salutem etc. Az mi állapítja és fizetése Romány Sigmondnak volt udvarnál, minekelőtte az mi Atyánkfia Húgunk szolgálatjában Kegltek hagyásából ide indúlt, azonban hattuk ; Kegltek is tartassa meg abban. Tartsa meg Isten Kegyelmeteket. Datum in Arce nostra Regia *Cracoviensi* die 26-a Juny Ao Dni 1583, Regni vero nostri Anno *Octavo*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim szokás szerint,

XXXIII.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Saludem etc. Az mi Atyánkfia Húgunk könyörge nekünk, hogy Válaszuti Mátyás deákat személyiben megnemesitenők és házát eximálnók. Hadjuk Keglteknek, hogy ha megérdemli, adassa meg Kegltek neki sub titulo Principis mind az nobilitást s mind az exemptiót. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra Regia Cracoviensi, die 26-a mensis Junii Anno 1583, Regni vero Anno Octavo.

Stephanus Rex m. p.

Külczim szokás szerint.

XXXIV.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Saludem etc. Bakeczy Gáspár és Pogán Ferencz adják értenünk: hogy jószágokról való szükséges leveleit ángyok Bakezi Lászlóné ki nem akarja adni, ki miatt immár perben is forgattak. Hagyjuk Keglteknek, hogy ha az asszont reá híjják, első táblán Kegltek tétessen törvényt köztök. Tartsa meg etc. Datum Cracoviae, 26-a Juny Ao. 1583, Regni vero nostri Octavo.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XXXV.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Saludem etc. Minthogy Palaticz Györgyöt előbbi állapotjában hagytuk, kíváná érteni tőlünk, ha Udvarnál hagyjuk-e lakását vagy házánál? Nekünk ugy tetszik, hogy eféle jámbor fű embernek szükség continue Udvarnál lenni: könyörge csak azon, ne készeritenők minden szerivel olyan drága helyen lakni;

ki mivel hogy mostan nem igen is szükség, megengedtük, hogy bátor fele szerivel legyen ott. Az mi bor, buza és verő ártány ez ideig fizetésében járt, a helyett engedtünk neki Szilágyban az Szent-Demeteri dézmát, míg az szolgálatban leszen, melyet Kegltek adjon meg neki, de úgy, ha az dézma nem Váradhoz való. Könyörge ezen is, hogy az mi bárány, méz, lúdfi és pásit malacz dézma jár ki Székely-faluból, Új-Székelyből és Czi-kefalvából, melyekben öneki is része vagyon, segítségére engednök neki. Melyet Kegltek vita durante adjon meg neki. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra regia *Cracoviensi*, die 27-a Mensis Junii Anno Dni 1583, Regni vero nostri Anno *Octavo*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XXXVI.

Ugyanö azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Az mi Atyánkfia Húgunk könyörge nekünk, hogy vén asszonya Bernát Péterné házához valami segítséggel lennénk. Azért ha az fel-enyedi dézma eladva nincsen, adassa neki ez esztendőben Kegltek; ha pedig eladva vagyon, Enyeden adasson Kegltek két hordó bort és húsz köből buzát házához. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra regia *Cracoviensi* die 6-a Augusti Anno 1583, Regni vero nostri Anno *Octavo*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XXXVII.

Ugyanö azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Értjük az Kegltek leveléből, hogy Keglmetek az mi Atyánkfia Húgunk dossa részét, az közönséges fogyatkozás miatt meg

nem küldhette. De mi ezelőtt sem kívántuk, most sem kívánjuk, hogy Keglmetek az mi Atyánkfiának privatumát ex publico suppleálja, hanem Kegltek hagyja meg Horvát Kozmának és Siger Jánosnak, kik az mi Atyánkfia jószágához látnak, hogy iminnet amonnat az jószág jövedelmiből szerezzék meg, és Keglmetek küldje be („*Im mi is írtunk nekik egy levelet arrul*“). A király sajátkezű jegyzése). Tartsa meg Isten etc. Datum in Arce nostra Regia Cracoviensi, die 15-a Septembr. Anno Domini 1583, Regni vero nostri Anno Octavo.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XXXVIII.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Ez Zabó Lőrincz aggya értenünk, hogy ezelőtt adtunk volt Kolosváratt egy házat neki, melyet az kolosváriak kezéhez nem bocsáták. Kegyelmetek hagyja meg a kolosváriaknak hogy egy rövid törvénnyel lássák meg, és ha igassága vagyon hozzá, eresszék kezében. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra Regia Sandomoriensi, die 22-a Septembr. Ao Dni 1583, Regni vero nostri Anno Octavo.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XXXIX.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Becz Imre adja értenünk, hogy ennek előtte való időkben Lázár István foglalt volna el Kászonban egynehány parasztházat és egy lófűnek házat, örökségét, melyeket mind Lázár István, mind fia Lázár András ez óráig levél nélkül birtak. Mely dolognak végére menvén Kegltek, ha úgy leszen, vegye ki Lázár András kezéből az megmondott parasztházakat az lófűörök-

séggel egyetemben, és adja Becz Istvánnak, mind az ő nekünk való jámbor szolgálatjáért, mind hogy az elmúlt hadainkban egynéhány jobbágya mi szolgálatunkra való szükségért eximáltatott vala. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra Regia *Brestensi*, 18-a Novembris Ao. 1583, Regni vero nostri Anno *Octavo*.

Ez alá ezeket írja maga kezével István király:

Tudom hogy méltatlannak látszik nektek, hogy Lázártúl elveszem és Becznek adom; de annak oka: hogy ez ideig contemnálta és suprimálta az mi authoritásunkat, és propria arrogantia vendicálta magának; ki nem méltó dolog, és méltó eféle animadversióra.“

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XL.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Küldöttük Keglteknék sayak (brassaiak) levelét, melyben adják értenünk (Béldi) Jánossal való controversiájoknak és annak ojának (compositiójának?) processusát. Mely compositiót miérthogy magoknak igen károsnak tartnak, könyörögnek nekünk, hogy ilyen nyilvánvaló károk eltávoztatására valami módot találjunk. Látjuk mi is, hogy ha az dolog úgy vagyon az mint írják, károkra vagyon; de miérthogy közakarattól való compositióból következött, nem látjuk, mi könnyebbséget találunk dolgokban, hanemha az mi Béldi Jánosnak deputáltatott az Commissariusoktól, kőről semmi levele neki nincsen, Director kezdené Béldi Jánostul úgy mint az fejedelemét keresni, és úgy prospiciálnánk osztán nekik abból, non ut jure, sed ut ex gratia. De mi ezt hagytuk Kegltrekre, találjon Kegltek módot benne, tam justitiae, quam aequi bonique rationem habentes. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum ex Curia nostra *Silvestri Bialoviesiensi*, die 4-a Decembr. Ao 1583, Regni vero nostri Anno *Octavo*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XLI.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc.
 Ha Csáki Dénes az hoppmesterségben meg nem akarna maradni és házához akarna szállani, rendeltük negyven lóra és tíz darabántra fizetést neki. Hagyjuk azért ti Kegyelmeteknek, hogy azt az fizetést ahoz ti Kegyelmetek adja meg neki meg Isten Kegyelmeteket. Datum in *Nepolomicensi* . . . die mens Anno Domini 1573, Regni vero nostri *Septimo*.
Stephanus Rex m. p.

XLII.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Nagy bánattal értettük az Kegyelmetek leveléből az Borbély György gonosz és méltatlan dolgát. Bizonyára ha tekintjük a vétket ű magában, igen nagy és bocsánatlan, miérthogy mind az mi Személyünk, mind Kegyelmetek igen megbántatott vele. De ha nézzük azt a kitől adatott, meggondolván régi megrögzött természetét, találunk mégis valami kicsiny levatiót benne, non ex jure, sed ex animi nostri levitate. Tudja Kegyelmetek, eleitől fogva mi volt az Borbély György természeti, ki miatt mi is sokszor úgy megbusultunk, hogy ha nem esmérjük volna természetinek emendálhatatlan fogyatkozásait, büntetés nélkül nem hagytuk volna. De azmivel Isten nem szeretete, azt neki nem adhattuk. Gondoltuk eleitől fogva egyébképen való jámbor szolgálatját. Az mi az mostani dolgát nézi pedig, vethetjük valami részét az borra is; ki noha embert meg nem mentene, ha az törvények rigorát néznők, mindazáltal könnyebben szoktuk azért azt szenvedni az mi részegségből esik, hogynem mint szánszándékkal valót; miérthogy az szánszándék — tanácsinak, az részegségből való pedig történetnek tulajdoníttathatik. Azért ez dologban egyebet nem

ítélünk alkalmasbna lenni, minthogy Kegltekek, Borbély György természetinek régi fogyatkozását meggondolván, vénséginek idején tisztességében és életében ez egy causáért meg ne bántsa. Az ű régi jámbor szolgálatjának legyen nagyobb tekinteti ez egy bor miatt való történetnél. Okosbeli embernek, ki kenyerét tisztességére ötte, elég büntetés csak ennek gyalázata is, hogy ilyen hitvány cselekedetiért szenvedte az fogságot; hogy pedig életében és tisztességében meg nem fogyatkoztatja Keglmetek, meggondolja minden, hogy Keglmetek nem ű érette, hanem az mi tekintetünkért mívelte. Mi is pedig úgy megfeddettük levelünk által, hogy emberséges embernek büntetés gyanánt eshetik. Ha mi egyéb büntetést Keglmetek reá vet, el kell szenvedni. Mindazáltal ha jó intercessio által valami csendességre való mód találtatik lenni, az Keglmetek itéletére hagytuk, mit kellessék mivelní Kegltekek; ha pedig nem, certificáljon minket Keglmetek, mire hozza dolgát a törvény, s addig pedig az Keglmetek tetszése szerint való kötél (így) alatt tartathatja Keglmetek. Tartsa meg Isten Keglteket Datum in Arce nostra Regia *Grodnensi*, die 4-a Februar. Anno 1584, Regni vero nostri anno *Octavo*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XLIII.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Értöttük az Keglmetek nyomán való kenyergését a Tompa jószágról, kiből, Isten látja, örömet succuráltunk volna Kegltekeknek; de nem szenvedé sem ennyi reménsséggel tartott szolgáink fogyatkozása, kiket az mi Atyánkfia és az ország szolgálatjára Kegltök közt kellett megtelepítenünk, sem pedig az Kegyelmetök mostani állapotja. Miérthogy ez jószágnak mind ítilői s mind competitori volt Kegltök, semmiképen Kegyelmetök existimatiójának megbántása, ... nek (kiszakadva van) invidia (kiszakadt) öregbülése nélkül Kegltöknek nem *proponálhattunk* volna. Azért itt való

szolgáinkról való gondolatunkat ez egyszer akarók letenni, hogy azután Kegltekre és az Keglmekök meritumira alkalmasb gondunk és tekéntetünk lehessön. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra Regia *Grodnensi*, die 10-a Februar. Anno Dni 1584, Regni vero nostri Anno *Octavo*.

Stephanus Rex. m. p.

Külczim: Magnificis Volffgango Kovaczioczy et Ladislao Sombory, Praesidibus Regni nostri Transs. et fidelibus nobis syncere dilectis.

XLIV.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Lepséni Istvánnak jámbor szolgálatját megtekintvén, Tompa Miklóstul reánk szállott jószágból Köblös nevű falut minden igasságunkkal adtuk neki. Hadjuk Keglmeknek, hogy Keglmek bocsássa embere kezibe. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra *Grodnensi*, 16-a Februar. Ao 1584, Regni nostri Anno *Octavo*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim : Magnificis Praesidibus etc.

XLV,

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Az Portárul immár sok üdeje hogy semmit nem értünk, noha oda emberünk vagyon; azért ti Keglmek mind az persiai dolgokról, mind peniglen az Portának állapotjáról, mind egyéb oda be való dolgokról ha mit tudásra méltót halland, adja tudunkra; ha peniglen ezenközben az mi emberünk előbb megérkezik az Portárul, mi is bizonyossá tiszszök (teszszük) Keglteket mindenekről. Tartsa meg Isten Keglmeket. Datum in Arce nostra regia *Vilnensi* 13-a mensis Martii Ao Dni 1584, Regni vero nostri anno *Octavo*.

Ez alatt a király saját kezével :

„Már ez levelet megirattuk vala, mikor az Portárul hírem

juta ; Istennek hála, ott minden dolgaink jó végben vagyon, sőt az tirek (török) soha nagyobb maga ajánlását nem jelentette mint most, és int az jó szomszédságra. Az Margai levelét im Kegdnek küldtem“.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint fölebb.

XLVI.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Rex Poloniae etc. Magnifici et. Salutem etc. Ex commendatione quorundam praestantium virorum intelleximus, esse quendam nobili prosapia ortum puerum Polonum, nomine Nicolaum Bilina, nunc honestioribus studiis in Seminario Claudiopolitano vacantem, qui ut servitiis Illustr. Principis adscisceretur, a nobis humillime contendunt. Quorum intercessioni haud gravatim assentemur, dummodo is honestis ac probatis moribus, commendantium voluntati, bona indole, et ad humanitatis studia amplectenda propenso ingenio se accommodet. Exploratis itaque morum, vita ac indolis ipsius pueri rationibus, adhibita cura victus, amictus, atque sustentationis ejusdem, Fidelit. et Syncer. Vestrae recipient eum in numerum reliquorum puerorum, qui in litteris una cum Principe educantur et erudiuntur. Bene valeant. Datum in Arce nostra regia Grodnensi, 3-a die mensis May, Ao Dni 1584, Regni vero nostri Nono.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XLII.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Értjük hogy az szegény Podladowsky mely lovakat mi számunkra vött volt, annak az legjobbikát Thorma Kristóf vötte volna meg. Azért ti Keglmetek végére menjen, ha az leszen az ló, küldje be minekünk, kiről ötöt megelégitjük. Tartsa

meg Isten Kglteket. Datum in Arce nostra *Grodnensi*, 6-a May Anno 1584, Regni vero nostri *Nono*.

„*Próbálja meg Horváth Kozma, ha nekünk való.*“ István király sajátkezű jegyzése)

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XLVIII.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Megértettük az Kegltök levelét az szegény Csáki László árvának jószága dologáról. Irja Keglmetök, hogy az szegény Csáki Dienesné asszonyom sem tart ellene az árva Czyákij (Csáki) István jószágának kezéből való kibocsátásban. Mely dolog Keglteknak is tetszik az szegény *Dienes* uram árvái busulásának eltávoztatásáért, de annak itilletét reánk hadja Keglmetek: ha kellessék-e Csáki Lászlóné kezében bocsátani az jószágot, avagy másra valakire bízni? Tetszik azért nekünk is hogy az köztök való per leszállíttassék, és jó compositióval termináltassék minden controversiájok. Melyre Keglteknak legyen gondja. Adja értenünk Csáki Lászlóné, hogy nem csak az árva marháját. de még ű magának is valami marhája, ruhája volt, mindent elvött volna az szegény Csáki Dienes. Ki ha úgy vagyon, méltó, hogy minden conquiráltassék, és ha mi elveszött volna benne is, justa recompensatiója legyen; mert úgy lehetnek jövődöben tutusok az szegény Dienes uram árvái is. Ki kezében adassék penig az árva jószága, marhája, eleget gondolkodtunk róla, de nem tudván kire bízhatnók, noha mi anyjának, Csáki Lászlónénak nem adtunk tutoriát, mindazáltal tetszik nekünk, hogy Kegyelmetek bocsátassa ű kezében fíjának mind jószágát, marháját („*leszállítván először az köztük való perlekedésnek okait is*“). A király jegyzése). Tartsa meg Isten Kglteket. Datum in Arce nostra *Grodnensi*, die 15-a Julij Anno Dni 1584, Regni vero nostri *Nono*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

XLIX.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc.
 Talált meg minket könyörgésével Halmágyi Mihály deák, hogy az ő régi meg szolgálatját megtekintvén, rendelnénk fizetést neki, vagy valami tiszttel látogatnók meg. Mivelhogy penig mostansággal az ott benn való állapot miben legyen, nem tudjuk, ötet Kegltekre halasztattuk. Azért ti Keglmetek, ha arra való alkalmas occasio adatik, ne hadja valami tiszt nélkül, ki az ő rendi szerint való volna. Tartsa meg etc. — Datum in Arce nostra regia *Grodnensi* 23-a Julij Ao 1584, Regni vero nostri *nono*.

Ez alá ezt írja István király: „Ti Kegltek segítségül adasson ötven forint arra sőt neki.“

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

L.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc.
 Talált meg minket levele által Cháki Anna mi atyánkfia Prépostvári Bálintné, könyörögvén: hogy az minemű verseny-gés és veszekedés az ő Egerpataki jószága határa miatt az Zilahiakkal volna, azt eligazítnók; kiről mi hagyásunkból ennekelötte is találta volt meg Keglteket, hogy az Director vagy az Itélőmestert kibocsátván, az két fél közt való visszavonást és háboruságot lecsendesítenék; de Keglmetek pernek szokott folyására hagyván és igazítván az dolgot, mind ez ideiglen is az határ végett nagy versenség volna közöttök, úgy annyira, hogy abból az ő jószágának naponként való háborúsága, fogyatkozása, nyomorusága és pusztulása következ-nék. Azért ti Kegltek válasszon és rendeljen egy fő személyt, ki igaz jó ítéletű és lelkiisméretű ember lévén, az két fél közt

igaz ítélet szerént *ex aequo et bono seu justo* az határ dolgát eligazítsa; hogy ennekutána ezféle szüntelen való panaszolkodással ne bántassunk. És mindhogy jelenti azt is leveliben, hogy az megmondott Zilahiak sok külömbkülömbféle hatalmaskodásokat, kár és bosszútételeket cselekedtenek saját határán és nem peres földön, melynek törvény szerint való keresésében sok idő telnék, és azzal az ő kára, majorságának pusztulása későn állapodnék helyre: ugyanazon fő személy, ki az határ dolgának eligazítására Kegltektől választatik, ez dolgot is közöttök igaz törvény szerint lássa és ítélje meg („*componállja ex aequo et bono.*“ István király oldaljegyzése), úgy hogy mindenik fél annak igaz lelkiisméreti szerint való törvénytételén és az ő végezésén maradjon meg. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra Regia *Grodnensi* 29-a die Julij Ao Dni 1584, Regni vero nostri *Nono*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim a szokott mód' szerint.

LI.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc. Apafy Istvánnak eleitől fogva való régi jámbor szolgálatját megtekintvén, bizonyos summa pénzért inscribáltuk neki Sidóvárát hozzá tartozó falukkal egyetemben, kit arról adott levelünkből bőségesen mégért Kegltek. Hogy peniglen abba az házba való hadi szerszámat és egyéb rendbeli marhát, ki vel az ház megtakartatott volna, idestova ne tékozlódjék, hadjuk Keglteknek, hogy az ő emberivel egyetemben, kit annak az háznak foglalására bocsátana, eresszen egy fű embert, ki mindeneket inventáljon, és az inventarium szerint adja kézhez, úgy hogy vagy Mi, avagy peniglen Successorink mikor tőle vagy haeressitől megválthatjuk, az szerint az inventarium szerint tartozzanak visszaadni. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in Arce nostra regia *Grodnensi*, 1-a Augusti, Ao Dni 1584, Regni vero nostri Anno *Nono*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim szokás szerint.

LII.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc.
 Ez Pap András mellett köuyörgött mi nekünk az mi atyánk-
 fia Lengyelországi Caucelláriusné, hogy ott kinn tétetnének
 udvarnál fizetést neki. Mivelhogy penig mind az mi meg-
 holt szerelmes Atyánkfiát, mind Hugunkat gyermekségétől
 fogva szolgálta, Keglmek tegyen az ő állapotja és rendi sze-
 rint való fizetést neki. Tartsa meg Isten Keglteket. Datum in
 Arce nostra Regia *Lublinensi* 27-a Augusti Ao Dni 1584,
 Regni vero nostri Anno *Nono*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

LIII.

Ugyanő azokhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc.
 Ez szegény legénynek Vékás Péternek, kinek Plestovia alatt
 az mi szolgálatunkban fél lábát ellőtték, rendeltünk az Szé-
 kely-aknáról esztendőnkint élteig tizenhat forintot, miképen
 arról neki adott más levelünkéből is Kegltek megláthatja. Azért
 az szerint adassa meg Keglmek az kamara ispánnal neki.
 Tartsa meg Isten Keglmeket. Datum *Grodno*, 21-a Septemb.
 Anno 1584, nostri vero *Nono*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim mint előbb.

LIV.

Ugyanő Géczy János kormányzóhoz.

Stephanus Dei Gratia etc. Magnifici etc. Salutem etc.
 Badar László, mi Udvarunkbeli gyalogunk, adja értenünk,
 hogy Szent-Ivánon volna egyházi nemessége, melynek az

levelei elégtének az házzal együtt, kit egyéb nemesemberekkel is megbizonyíthatna, hogy az, őseitől maradt nemes öröksége volna. Azért ha jó bizonyságok alatt megbizonyíthatja, hogy azelőtt is őseitől maradt nemes öröksége, adasson róla új levelet Keglméd. („*ha leveleit égés miatt vesztette el,*“ a király oldaljegyzése). Tartsa meg Isten Keglmédet. Datum in Arce nostra regia *Nepolomicensi* 26-a Julij, Ao Dni 1585, Regni nostri Anno *Decimo*.

Stephanus Rex m. p.

Külczim: Magnifico *Joanni Géczi* Gubernatori Regni nostri Transsilvaniae, etc. Fideli nobis sincere dilecto.

Illustris: dñi fr̃ nob̃ obsequian: Saluto
ac servitoru comm̃. Sibrick Givory,
Joha ṽz ṽl̃m̃ m̃m̃ j̃l̃l̃ñk̃ akaratia
bogij m̃m̃ ṽnk̃ alat k̃ṽa ña ṽṽr̃k̃ s̃
k̃p̃m̃ m̃y maradñj. S̃ṽr̃ j̃nk̃ab ṽntalam
ṽagiodot̃s k̃ṽh̃nk̃ oda f̃l̃ bazaiaba m̃onduan
bogi onnat ṽl̃ m̃m̃ zakadbat m̃ofañ
j̃l̃l̃ñk̃ akaratia bogij ba ṽalam̃j oli
j̃s̃zagocikarvat latogatnok m̃y m̃m̃ zakadna
ṽl̃ k̃ṽh̃ ṽnk̃ j̃z ṽỹg̃ṽz̃m̃ ṽl̃ alatnok
ãz ṽm̃ j̃l̃l̃t̃j̃t̃, lat̃ṽran ãṽr̃t̃ õt̃s ãz m̃y
bazankban ãz ṽm̃b̃r̃f̃ig̃s ṽĩz̃ ṽm̃b̃r̃m̃k̃
z̃ṽok ṽoltar ṽs ṽzoknak ãz k̃ỹk ṽadnak
napont̃nt fogiatk̃ozafar balat ṽs k̃ĩz̃ig̃f̃k̃d̃s
m̃ijar, m̃l̃ṽnak j̃h̃l̃m̃ bogi k̃ỹg̃: com̃ndal,
,, nam, m̃ij̃ṽz̃ bogi latom bogi m̃ynden ṽrk̃ṽr̃t̃
ṽm̃b̃r̃f̃ig̃il z̃ṽr̃t̃i f̃h̃en, ṽs f̃mar ṽn ṽot̃ olana
latoz ṽs f̃orgodor̃ õl̃j̃ dolgekban bogi ãh̃nol̃ k̃iz̃en
t̃ṽod zolgalñj: ãṽr̃t̃ f̃m̃ k̃ĩ m̃ij̃in k̃ỹg̃: ṽn
m̃k̃m̃ k̃ṽit̃ bogi ba mogia k̃iz̃en, ṽs ṽalam̃
m̃l̃at̃han dolgor m̃m̃ k̃ĩṽan j̃s̃ m̃y maras̃h̃j̃
ṽz̃ m̃m̃ ãz z̃ṽr̃f̃ig̃ ṽĩz̃i ṽia bogi j̃z marap̃n
bam̃m̃ ãz j̃s̃ akarat̃b̃: ãṽr̃t̃. ṽn ãz k̃ỹg̃:
j̃s̃ akaratia ṽs j̃h̃l̃z̃ir̃ bagiom ãz m̃iz̃ ṽb̃r̃
akor ṽĩl̃k̃d̃m̃. Taria m̃y f̃h̃en k̃ỹg̃:

Varšavában kint 18 Decembr. 1879

Amas bolond kren gijf lank, is C. representant
Sarkadij farkasnak 3. p. Jozsefok vagin, ha vakol na
valam h. k. eff. h. vit 3. m. b. r. k. k. l. h. m. k. g. vit
i. h. p. k. n. j. : met men mijnde llig Ilin bekfighen.

fr
St. James Rex

Illmo Principi, domino
Christophoro Bathorij de
Somljo, Vainoda Trans-
sylvania, et Siculorum
Comiti & fratri Nobis
carissimo atq; honoram